

SPIS TREŚCI

ADAPTACJA STANISŁAW KOWALIK	13	ANTYSEMITYZM ALINA CAŁA	42
Adaptacja w koncepcjach rozwoju społecznego • Adaptacja w ujęciach funkcjonalnych i struktural- nych • Problematyka adaptacji współcześnie		Geneza i historia • Antysemityzm w Polsce • Anty- semityzm współczesny • Badanie zjawiska i teorie naukowe	
AKTOR JACEK SZMATKA	15	AUTORYTARYZM ZDZISŁAW KRASNODĘBSKI	46
Pojęcie aktora w różnych kontekstach teoretycznych		Pojęcie autorytaryzmu w nauce o polityce • Auto- rytaryzm jako idea • Autorytaryzm w znaczeniu psychologicznym	
AKULTURACJA EWA NOWICKA	17	AUTORYTET JANUSZ GOĆKOWSKI	48
Akulturation a inne pojęcia • Cechy akulturacji • Akulturation, czyli zderzenie kultur • Rozwój pro- blematyki akulturacji — niektóre ustalenia		Kreowanie autorytetu • Respektowanie autorytetu	
ALKOHOLIZM KAZIMIERZ W. FRIESKE	20	BADANIA ANKIETOWE ANNA KUBIAK, ILONA PRZY- BYŁOWSKA, WŁODZIMIERZ A. ROSTOCKI	51
Deficyjne wyróżniki zjawiska • Etiologia cho- roby alkoholowej • Rozpoznanie społecznych czyn- ników współwarunkujących nadmierne spożycie al- koholu • Statystyka spożycia alkoholu w Polsce		Rozbieżności metodologiczne i tradycje badań an- kietowych • Zastosowania badań ankietowych • Krytyka metody badań ankietowych • Ocena me- tody badań ankietowych	
ANALIZA JAKOŚCIOWA MAREK CZYŻEWSKI	24	BADANIA HISTORYCZNO-PORÓWNAWCZE JACEK KOCHANOWICZ	58
Analiza konwersacyjna • Hermeneutyka obiek- tywna • Technika wywiadu narracyjnego • Strate- gia teorii ugruntowanej • Spory wokół analizy jako- ściowej • Analiza jakościowa w socjologii ostatnich lat		Pierwsze zastosowania metody • Główne pola ba- dawcze po II wojnie światowej • Metodologia badań historyczno-porównawczych	
ANARCHIZM DANIEL GRINBERG	28	BEZDOMNOŚĆ MICHAŁ POROWSKI	60
Geneza i ewolucja ruchu • Analiza i krytyka ideolo- gii • Sympatycy i spadkobiercy anarchizmu		Definicja pojęcia • Rozmiary i ranga społeczna zja- wiska • Przyczyny zjawiska • Bezdomność w Pol- sce • Dzieje walki z bezdomnością	
ANOMIA KRYSZYNA SZAFRANIEC	32	BEZROBOCIE JERZY BOGDAN SOB CZAK	64
Kategoria anomii jako narzędzie analizy zakłóceń ładu społecznego • Subiektywny wymiar anomii • Problemy anomii we współczesnym świecie		Problemy deficyjne • Pojęcie „siła robocza” • Po- jęcie „praca zawodowa” • Pojęcie „zatrudnienie” • Kategoria „bezrobotny” • Ideologiczne aspekty zja- wiska	
ANTROPOLOGIA ZDZISŁAW MACH	35	BIUROKRACJA ANTONI Z. KAMIŃSKI	67
Antropologia a inne dyscypliny • Antropologia spo- łeczna • Zróżnicowanie kulturowe • Ewolucjo- nizm • Dyfuzjonizm • Funkcjonalizm • Antro- pologia psychologiczna • Strukturalizm • Antro- pologia kognitywna • Neoewolucjonizm • Antro- pologia symboliczna • Antropologia postmoder- nistyczna • Antropologia a socjologia		Od starożytnych imperiów do współczesnej biuro- kracji • Typ idealny biurokracji Maxa Webera • Dysfunkcje biurokracji i zasady projektowania no- woczesnych struktur administracyjnych	

BOURDIEU PIERRE ANTONINA KŁOSKOWSKA	70		
CHAŁASIŃSKI JÓZEF WŁODZIMIERZ WINCŁAWSKI ..	73		
Podsumowanie dorobku			
CHARAKTER NARODOWY ALEKSANDRA JASIŃSKA-			
-KANIA	77		
Kontrowersje wokół pojęcia • Różne koncepcje cha-			
rakteru narodowego • Próby wyjaśnienia charak-			
teru narodowego • Empiryczne badania charakteru			
narodowego			
CHARYZMA HIERONIM KUBIAK	81		
Geneza terminu • Weberowskie rozumienie chary-			
zmy • Krytyka koncepcji Webera • Ujęcia współ-			
czesne			
CHŁOPSTWO KRZYSZTOF GORLACH	86		
Problematyka chłopstwa w wymiarze ekonomicz-			
nym • Chłopstwo jako czynnik polityczny • Zagad-			
nienie kultury chłopskiej • Chłopstwo w socjologii			
polskiej			
CHOROBA ZOFIA SŁOŃSKA	90		
Choroba jako dewiacja • Choroba jako adaptacja •			
Rola chorego • Illness behaviour • Disease, illness,			
sickness • Choroba przewlekła • Naznaczanie spo-			
łeczne a choroba • Świat znaczeń a choroba • Spo-			
łeczno-konstruktywistyczne podejście do choroby •			
Paradygmat społeczno-ekologiczny a choroba			
COLEMAN JAMES SAMUEL PIOTR ŚWISTAK	95		
COMTE AUGUSTE MAREK KUCIA	97		
Podstawowe idee			
COOLEY CHARLES HORTON JANUSZ MUCHA	99		
CYWILIZACJA JAN SKOCZYŃSKI	101		
Cywilizacja i kultura — historyczne powiązanie po-			
jęć • Cywilizacja w polskiej myśli społecznej •			
Współczesność terminu „cywilizacja”			
CZARNOWSKI STEFAN ZYGMUNT MAŁGORZATA			
LEGIĘDZ-GAŁUSZKA	104		
CZAS SPOŁECZNY ELŻBIETA TARKOWSKA	107		
Czas jako obiekt zainteresowań humanistyki • Po-			
czątki socjologii czasu: Durkheim i durkheimiści •			
Kontynuacje i rozwój socjologii czasu • Czas spo-			
łeczny i jego struktura • Zmienność czasu społecz-			
nego: miary i wartości			
CZAS WOLNY BOGUSŁAW SUŁKOWSKI	111		
Problemy z definicją czasu wolnego • Badania spo-			
sobu spędzania czasu wolnego • Czas wolny a ideał			
społeczeństwa • Czas wolny — zabawa — święto			
DEMOGRAFIA KRYSZYNA KLUZOWA	115		
Rozwój dyscypliny • Źródła informacji i problema-			
tyka badawcza • Demografia a inne nauki • De-			
mografia a socjologia • Obecny status demografii			
DEMOKRACJA RETT R. LUDWIKOWSKI	119		
Demokracja ateńska • Krytyka demokracji ateń-			
skiej • Demokracja jako element „systemu miesza-			
nego” • Początki koncepcji suwerenności ludu •			
Koncepcja „rządu sprawiedliwego”. Ludowe prawo			
do oporu • Demokracja szlachecka • Teoria rządu			
ograniczonego i reprezentacyjnego • Podział wła-			
dzy • Równowaga władz • Początki demokracji			
totalnej • Rząd większości • Prawa mniejszości •			
Prawo „równej wolności”. Indywidualistyczny de-			
moliberalizm • Demokracja socjalna • Odwrót od			
demokracji • Kanon doktryny demokratycznej •			
Demokracja polityczna: egalitarna i elitarna • De-			
mokracja przedstawicielska • Demokracja uczest-			
nicząca • Demokracja pozapolityczna: społeczna,			
socjalistyczna i ludowa • Demokracja jako ideolo-			
gia i światopogląd			
DEWIACJA SPOŁECZNA JERZY KWAŚNIEWSKI	125		
Pojęcie dewiacji w naukach społecznych • Dewiacja			
jako czynnik dezintegracji • Dewiacja jako zachो-			
wanie wyuczone • Dewiacja jako trwałe element			
życia społecznego • Teoria naznaczania społecz-			
nego • Badanie dewiacji w Polsce			
DEZORGANIZACJA SPOŁECZNA MARIA JAROSZ ...	130		
Geneza kategorii • Różne koncepcje dezorganizacji			
społecznej • Problemy dezorganizacji społecznej we			
współczesnym świecie			
DIAGNOZA SPOŁECZNA JERZY KUBIN	134		
Wyróżniki diagnozy społecznej • Przesłanki postę-			
powania diagnostycznego • Rodzaje diagnoz spo-			
łecznych			
DOKUMENTY URZĘDOWE ANTONI SUŁEK	137		
Charakter i historia dokumentów urzędowych w so-			
cjologii • Rodzaje i interpretacja dokumentów urzē-			
dowych • Problemy z korzystaniem z dokumentów			
urzędowych • Dokumenty urzędowe jako fakty spo-			
łeczne			
DROBNOMIESZCZAŃSTWO ZDZISŁAW ZAGÓRSKI	142		
Dwa znaczenia terminu „drobnomieszczaństwo” •			
Drobnomieszczaństwo jako kategoria socjologiczna			
• Kategoria drobnomieszczaństwa a współczesne			
problemy stratyfikacji społecznej			
DURKHEIM ÉMILE ELŻBIETA TARKOWSKA	144		
Życie i dzieło • Podstawowe koncepcje i kategorie			
• Solidarność społeczna • Religia i poznanie • So-			
cjologia i jej miejsce wśród nauk humanistycznych			
• Recepcja dzieła			
DYFUZJA KULTUROWA EWA NOWICKA	152		
Pojęcie dyfuzji — krótka charakterystyka • Bada-			
nie dyfuzji — podstawowe ustalenia • Dyfuzjoniści			
— ich rola w rozwoju nauk społecznych • Wkład			
dyfuzjonizmu do współczesnej nauki			
DZIAŁANIA POZORNE KRYSZYNA LUTYŃSKA	156		
Działania pozorne, ich występowanie i konsekwen-			
cje • Działania ukryte • Naukowa przydatność po-			
jęć „działania pozorne” i „działania ukryte”			
DZIAŁANIE SPOŁECZNE ZYGMUNT BAUMAN	158		
Początki socjologii jako nauki o społeczeństwie •			
Webera socjologia rozumiejąca • Parsonsa teo-			
ria działania społecznego • Habermasa koncepcja			
działania • Działanie społeczne — zdeteterminowane			
dokonywanie wyborów czy twórczy proces dostosо-			
wawczy? • Etnometodologiczna wizja społeczeń-			
stwa • Giddensa i Eliasa koncepcje działania i jego			
stosunku do struktury społecznej			

EGALITARYZM WOJCIECH ZABOROWSKI	165	FUNDAMENTALIZM BRONISŁAW MISZTAŁ	226
Egalitaryzm — znaczenie terminu • Egalitaryzm w badaniach nad społeczeństwem		Horyzont historyczny i skala fenomenu • Ramy interpretacyjne pojęcia • Modelowa definicja fundamentalizmu • Współczesne fundamentalizmy	
EKOLOGIA ZBIGNIEW T. WIERZBICKI	167	FUNKCJONALIZM MARIOLA FLIS	232
Ekologia społeczna • Sozoekologia społeczna • Różnice między ekologią społeczną a sozoekologią		Geneza funkcjonalizmu • Funkcjonalizm antropologiczny • Funkcjonalizm socjologiczny	
EKONOMIA ANDRZEJ K. KOŹMIŃSKI	170	GIDDENS ANTHONY PIOTR SZTOMPKA	236
Definicja dyscypliny • Metody badań ekonomicznych • Spór o funkcję pieniądza • Spór o konkurencję • Spór o funkcję państwa • Współczesne wyzwania dla ekonomii		Źródła intelektualne • Wizja socjologii • Model społeczeństwa • Zmiany społeczne	
EKSPERYMENT ANTONI SULEK	179	GLOBALIZACJA MARIAN KEMPNY	241
Pojęcie i historia eksperymentu • Procedury eksperymentalne • Problemy z eksperymentowaniem		Spór o naturę globalizacji • Historyczne korzenie idei globalizacji • Dwa przeciwstawne rozumienia zjawiska globalizacji • Kategoria globalizacji jako narzędzie opisu i doświadczania współczesnego świata	
ELITA JACEK WASILEWSKI	184	GOFFMAN ERVING MAREK CZYŻEWSKI	245
Klasyki teorii elit • Stratyfikacyjny nurt elityzmu • Instytucjonalny nurt elityzmu • Pluralizm — demokracja — elityzm • Teoria elit wobec demokratyzacji • Współczesne kontrowersje w elityzmie		Socjologia Ervinga Goffmana	
ETATYZM JAN JERSCHINA	189	GOSPODARKA ANDRZEJ K. KOŹMIŃSKI	247
Rola państwa i tendencje etatystyczne w myśli społecznej i socjologicznej • Etatyzm w praktyce		Pojmowanie gospodarki • Podstawowe typy gospodarki • Czynniki rozwoju gospodarki postkapitalistycznej • Gospodarka komunistyczna i jej transformacja • Gospodarki krajów mniej rozwiniętych	
ETNICZNOŚĆ GRZEGORZ BABIŃSKI	191	GOSPODARKA NIEFORMALNA KAZIMIERZ Z. SOWA	254
Rodowód pojęcia • Współczesne użycia określenia „etniczność” • Kontrowersje wokół pojęcia etniczności i próba jego definicji		Gospodarka nieformalna — działalność przestępcza czy forma przystosowania? • Różne perspektywy badawcze • Gospodarka nieformalna w krajach realnego socjalizmu	
ETNOCENTRYZM ALEKSANDRA JASIŃSKA-KANIA ...	195	GRUPA ODNIESIENIA LESZEK GOŁDYKA	258
Sumnera pojęcie etnocentryzmu • Prace zespołu Adorna • Inne koncepcje wyjaśniające źródła etnocentryzmu • Empiryczne badania przejawów etnocentryzmu		Różne rozumienia terminu • Grupa odniesienia w interakcjonizmie symbolicznym • Dyskusje wokół pojęcia grupy odniesienia	
ETNOMETODOLOGIA MAREK CZYŻEWSKI	198	GRUPA SPOŁECZNA JOANNA MAZUR	260
Geneza i charakterystyka założeń teoretycznych • Główne nurty etnometodologii • Przedmiot etnometodologii • Pozycja etnometodologii w socjologii współczesnej		Kryteria wyróżniające grupę społeczną • Podstawowe struktury wewnątrzgrupowe • Spójność grupowa • Grupa społeczna a działania zbiorowe: kooperacja i rywalizacja w grupach • Procesy grupowe — rozwój badań i stosowane metody • Grupy społeczne a sieci społeczne	
ETOS TADEUSZ SZAWIEL	202	GUMPLÓWICZ LUDWIK JANUSZ RADWAN-PRAGŁOWSKI	267
Grecki rodowód pojęcia • Etos w refleksji socjologicznej • Cztery powody intelektualnego zainteresowania pojęciem etosu • Zagadnienie etosu w socjologii polskiej		Socjologiczne koncepcje Gumplowicza	
EWOLUCJONIZM PIOTR SZTOMPKA	204	HABERMAS JÜRGEN ZDZISŁAW KRASNODEBSKI ...	270
Klasyyczny ewolucjonizm w socjologii • Koncepcja rozwoju społecznego • Różne wizje ewolucji • Neowolucjonizm w etnologii i socjologii		Filozof republiki bońskiej • Rozum komunikacyjny	
FASZYZM JAN T. GROSS	210	HISTORIA KRZYSZTOF ZAMORSKI	276
Narodziny ruchu • Cechy uniwersalne i różnice • Faszyzm w świetle analiz teoretycznych • Hasła ideologiczne • Zaplecze społeczne		Termin „historia” a zagadnienie historii • Dzieje a historia • Historia jako refleksja o dziejach • Charakterystyczne cechy wyjaśniania naukowego w historii • Przedmiot badań historycznych • Historia historiografii	
FEMINIZM ANNA TITKOW	213	HISTORIA SOCJOLOGII JERZY SZACKI	283
Geneza feminizmu • Przesłanki i cele pierwszej fali ruchu kobiecego • Druga fala ruchu kobiecego. Feminizm • Ideologie i teorie feministyczne • Feminizm w nauce		Zakres teorii socjologii • Aspekty historii socjologii • Problemy historii socjologii	
FILOZOFIA JERZY SZACKI	219	HITLERYZM CZESŁAW MADAJCZYK	290
Socjologia przeciwko filozofii • Rola filozofii w rozwoju socjologii • Czy socjologia jest nauką „filozoficzną”?		Geneza i ewolucja • Czym był hitleryzm? • Nazizm jako przedmiot dociekań naukowych	

HOMANS GEORGE CASPAR MARIAN KEMPNY	293	1957–1970 — stabilizacja socjologii jako dyscypliny akademickiej • Lata siedemdziesiąte — początek wielkiej nauki
Teoria małych grup — jej przesłanki i implikacje socjologiczne • Kontynuacja i krytyka dorobku Homansa		
IDEOLOGIA ZYGMUNT BAUMAN	297	INTELEKTUALIŚCI JANUSZ ŻARNOWSKI .....
Oświeceniowy rodowód terminu • Koncepcje ideologii w marksizmie: Marks, Lukács, Lenin • Ideologiczny charakter wiedzy u Mannheima • Pojęcie ideologii a współczesne koncepcje socjologii wiedzy		334
INDUSTRIALIZACJA WITOLD MORAWSKI	301	Rodowód terminu i kategorii społecznej • Społeczne funkcje intelektualistów • Pojęcie „intelektualiści” w naukach społecznych • Intelektualiści w Polsce
Typy uprzemysłowienia • Uprzemysłowienie socjalistyczne • Bezpośrednie i pośrednie konsekwencje industrializacji w gospodarce państwowego socjalizmu • Industrializacja jako zmienna niezależna i zmienna zależna • Próby budowy socjologicznej teorii industrializacji • Ogólna typologia teorii industrializacji		INTELIGENCJA JOANNA KURCZEWSKA .....
INFORMACJA W SOCJOLOGII BERENIKA WINCŁAWSKA, WŁODZIMIERZ WINCŁAWSKI	307	337
Narzędzia do wyszukiwania informacji • Źródła skondensowanej informacji		Rodowód terminu „inteligencja” i niektóre cechy kształtującej się warstwy społecznej • Cztery koncepcje inteligencji • Problem społecznej genealogii inteligencji • Inteligencja polska po odzyskaniu przez Polskę państwowości • Polska inteligencja czy klasa średnia w Polsce — niebezpieczeństwo wyobcowania
INNOWACJA LECH W. ZACHER	311	INTELIGENCJA I JEJ POMIAR JERZY BRZEZIŃSKI ..
Innowacja w świetle prakseologicznej teorii czynu • Innowacja jako zagadnienie ekonomii i polityki • Teoria innowacji — trzy paradygmaty • Innowacje społeczne i ich obraz w naukach społecznych		344
INSTYTUCJA SPOŁECZNA GRAŻYNA SKĄPSKA, MAREK ZIÓLKOWSKI	317	Trochę historii — od Binetowskiego „wieku umysłowego” do Sternowskiego ilorazu inteligencji • Wechslera koncepcja „dewiacyjnego ilorazu inteligencji” • Iloraz inteligencji a statystyczny model rozkładu normalnego • Skala Inteligencji Wechslera dla Dorosłych, WAIS-R — krótka charakterystyka
Trzy podstawowe rozumienia pojęcia instytucji w socjologii • Sporne problemy w socjologicznej analizie instytucji • Zmiany instytucjonalne w perspektywie porównawczej		INTERAKCJA MAREK ZIÓLKOWSKI .....
INSTYTUCJONALIZACJA SOCJOLOGII JANUSZ MUCHA	322	349
Początki socjologii w Europie • Początki socjologii w Ameryce • Początki instytucji socjologicznych we Francji • Początki instytucji socjologicznych w Niemczech • Instytucjonalizacja socjologii w innych wybranych krajach europejskich • Socjologia dyscypliną o światowym zasięgu		Dwa ujęcia interakcji • Interakcyjny model społeczeństwa w socjologii humanistycznej • Interakcja a system (struktura). Odmiany interakcyjnego modelu społeczeństwa w socjologii współczesnej • Interakcja w koncepcjach zakładających racjonalność podmiotów działających • Rozumienie interakcji w ramach współczesnej socjologii interakcji • Habermasa koncepcja interakcji
INSTYTUCJONALIZACJA SOCJOLOGII POLSKIEJ NINA KRAŚKO	328	INTERAKCJONIZM SYMBOLICZNY ELŻBIETA HAŁAS .....
Rozwój instytucji socjologii polskiej przed I wojną światową — samotni uczeni i nauka amatorska • Socjologia w II Rzeczypospolitej — początki socjologii akademickiej • Socjologia podczas II wojny światowej • Socjologia w pierwszym dziesięcioleciu po II wojnie światowej — odtworzenie instytucji i przerwanie procesu instytucjonalizacji • Lata		353
		Twórcy teorii i jej korzenie konceptualne • Charakterystyka teorii • Strategia postępowania badawczego • Znaczenie interakcjonizmu symbolicznego we współczesnej socjologii
		INTERES WŁADYSŁAW ADAMSKI .....
		357
		Historia pojęcia • Socjologiczne koncepcje interesu • Badania interesów w socjologii polskiej
		JEDNOSTKA LUDZKA KAZIMIERZ OBUCHOWSKI ...
		363
		Ujęcie biologiczne • Ujęcie socjologiczne • Ujęcie psychologiczne
		JĘZYK I KOMUNIKOWANIE MAREK ZIÓLKOWSKI ..
		370
		Pojęcie komunikowania • Język • Społeczne uwarunkowania zjawisk językowych • Język a poznanie • Rola języka i komunikowania w społeczeństwie z perspektywy teorii socjologicznej